

var fremmedelementer blandt rødstrømperne.

Det hænger ikke sammen. Man kan ikke forlange, at Drude Dahlerup skulle have behandlet hele kvindebevægelsen. Rødstrømperne står vitterlig centralt. Man kan til gengæld godt forlange, at hun afslører tilstrækkeligt udsyn til at placere rødstrømperne som én blandt et væld af kvindepolitiske initiativer i den omhandlede periode, og at hun er bevist om de yderst komplicerede sam-

menhænge mellem disse og mellem kvindebevægelsen og det øvrige politiske og kulturelle liv. Det er hun ikke.

Som videnskabeligt værk er Drude Dahlerups bog om rødstrømperne mislykket. Den er rodet og fuld af løse ender og udokumenterede påstande, og hertil belastet af eklatante metodiske og teoretiske svagheder. Man kan undre sig over, hvordan den dog kunne blive udgivet. Endda på landets største forlag.

Søren Hein Rasmussen

REGIONAL- OG LOKALHISTORIE

Nina Fabricius: *Landet med de store gårde*. (Landbohistorisk Selskab, 1996). 146 s., 148 kr.

»Landet med de store gårde« er en ret udbredt betegnelse for det gamle Haderslev Østeramt fra Kolding fjord til Genner bugt. Egnen rummede efter 1617 ingen private herregårde, men i det 19. århundrede og frem til 1960'erne kunne den opvise den største koncentration af proprietærgårde i landet.

Disse store gårde er emnet for denne bog, der i hovedsagen er udarbejdet af etnologen Nina Fabricius, som udførte det bagvedliggende feltarbejde i tilknytning til museerne i Haderslev og Kolding 1989-90. Efter hendes død 1994 har hendes mand Peter Dragsbo påtaget sig at gøre arbejdet færdigt. Bogens empiriske kerne er interviews med personer med tilknytning til 16 store gårde i området.

Bogens første kapitel er en bred introduktion, der bl.a. også giver en almen historisk baggrund. I andet kapitel præsenteres Haderslevegnens og særligt de store gårdes landbrug. I tredje kapitel skildres livsform og levemåde, i hoved-

sagen i første halvdel af 19. århundrede. Forfatteren er her inde på, at etnologien tidligere har fokuseret på de mest traditionelle bønder, og slår et slag for, at man også må se på de mere moderne. Synspunktet er næppe kontroversielt blandt museums- og andre fagfolk i dag, men det bliver det ikke mindre rigtigt af, og det kan være udmærket, at der også i en sådan ret populær bog skrives, at museerne også skal dække andet end bindingsværk og manglebrætter.

Disse kapitler bygger i hovedsagen på eksisterende litteratur. I litteraturlisten nævnes Hans Schultz Hansens *Det sønderjyske landbrugs historie 1830-1990*, men det er tydeligt, at teksten reelt er skrevet, før denne bog kom. Der øses i stedet flittigt af de trykte topografier fra forrige århundrede og enkelte utrykte kilder. På basis heraf tegnes et ganske solidt billede af landbrug og levemåde på egnen. Noter er der ikke. Det er intet stort problem, hvor der i teksten refereres til trykte værker, men når der henvises til egentlige kilder, var det rart at vide, om det er på første eller anden hånd, og hvor disse kilder kan findes.

Bogens fjerde og femte kapitel er en

fremstilling af livet på de store gårde fra slutningen af forrige århundrede til 1950-60, baseret på forfatterens interviews. I fjerde kapitel fremstiller forfatteren først og fremmest proprietærgruppens idealer. Kernen i livsformen er efter Nina Fabricius' mening gården, slægten og landmandskabet. Det gjaldt om at eje, bevare og gerne udvide gården og dermed opretholde forbindelsen mellem slægt og gård, og det gjaldt om at skaffe sig ry for dygtighed. Dette er utvivlsomt rigtigt, men anmelderen har svært ved at se, at disse træk skulle være særlige for disse proprietærer i forhold til andre bønder. Her kunne man i høj grad ønske sig, at forfatteren havde sammenlignet sine resultater med undersøgelser fra andre steder og miljøer.

De særlige proprietærtræk kommer snarere frem i femte kapitel om dagligdagen. Det fremgår heraf, at proprietærene ikke selv deltog i det fysiske arbejde, men levede et liv med opsyn med folk, dyr og marker, bestyrelsesarbejde, handel, selskabelighed mv. Flere informanter anfører, at det ikke var socialt accepteret, at proprietæren arbejdede selv, i hvert fald ikke efter de unge år. Et andet proprietærtræk var den klare adskillelse mellem familien og folkene, og flere informanter anfører det som noget meget usædvanligt, at en bestemt familie var så grundtvigske, at folkene spiste sammen med familien og tilbragte aftenene med sang og oplæsning i dagligstuen fremfor kortspil i folkestuen. Samtidig gør forfatteren med rette meget ud af de stærke repræsentative træk. Der er her en fin gennemgang af, i hvor høj grad selve gården markerer status fra indkørsel og gårdsplads over kvist og hovedtrappe til forstue og stuer.

Fokus er entydigt på proprietærfamilierne, og det er næsten kun dem, der er interviewet. Det er utvivlsomt bestemt af, at der kun har været stillet ret begrænset tid til rådighed til feltarbejdet

og udarbejdelse af bogen, så forfatteren har valgt at koncentrere sig. Det har klart sine fordele, men billedet ville naturligvis blive rigere facetteret, hvis også de mange tjenestefolk blev inddraget, hvad der også anføres i forordet. Man savner også en placering af proprietærene i forhold til resten af sognet. Var de lederskikkelser i sognet, eller stod de snarere uden for det almindelige liv der?

Den nærværende bog har således sine begrænsninger, men de ligger mest i, hvad den ikke har med. Man må ønske, at den kan inspirere nogen til at prøve at udfylde disse huller. Med denne bog er der taget et første vigtigt skridt i retning af at få dokumenteret og formidlet et centralt træk ved egnen. Bogen er indbydende og letlæst og hele vejen igennem smukt illustreret. En række gode billeder vidner om den side af proprietærmiljøet, der stadig består: de statelige gårdsanlæg, men hertil er der fine billeder fra stuerne før og nu og fra et antal situationer ude og inde.

Carsten Porskrog Rasmussen

Søren Muldvad: *Seem Sogn. Folk og tilskikkelser i 1000 år. Af et grænsesogns historie.* (Historisk Samfund for Fibe Amt, 1997). 240 s., 150 kr.

Lige øst for Ribe by ligger det tidligere grænsesogn Seem, der før 1864 var delt mellem kongerigske og slesvigske jurisdiktioner, men 1864 kom til kongeriget.

Lærer Søren Muldvad har skrevet en indbydende bog om dette sogn, hvor han ifølge forordet har levet 25 år, og hvis lokalarkiv han leder. Kapiteloverskrifter som »Børn«, »De gamle«, »Det sjette bud«, »Æresbegreber i det gamle sogn« eller »Den kære Mammon« vidner om, at bogen er udpræget kulturhistorisk og dermed ligger langt fra den mest traditionelle sognehistorie med dens gård-, kirke- og skolehistorie.